

ivn KARWIJ

IVN Oost-Veluwezooom | Herfst 2021 | 46e jaargang nr. 3

**Grond-
werkers**

pagina
6

**Een
fascinerende
bandiet**

pagina
8

**Varens en
heide**

pagina
12

**Bioprints
maken**

pagina
21

Bij ons ben je op het juiste adres voor Fairtrade artikelen en (h)eerlijke foodproducten. Alles gemaakt met respect voor mens en milieu. Elk produkt met een eigen FAIRHAAL. Een feestje om te geven en om te ontvangen. Loop eens binnen en laat je verrassen.

Wereldwijd van betekenis zijn, dichtbij huis
www.dewereldwinkels.nl

EETERIJ de Jutberg

Natuurlijk smakelijk!

Bij Eeterij de Jutberg is het sfeervol genieten van een lunch of diner. Onze gerechten worden "natuurlijk" bereid met verse kruiden uit eigen tuin. Ook met kinderen kunt u bij ons prima terecht. Voor en na het eten kunnen zij lekker uitrusten in de speeltuin of op het springkussen. Bij Eeterij de Jutberg kunt u ook nog heerlijk nagenieten van een lange wandeling of fietstocht door het nationaalpark De Veluwezoom.

Voor meer informatie: www.eeterijdejutberg.nl

**Computers
op maat
Onderhoud
Netwerken
Reparatie
Supplies**

Emmastraat 29 • 6881 SN Velp • (026) 3640641
Internet: www.ictvisie.eu

Sinds 1980 Hoveniers met Passie!

⇒ Beleef
⇒ Geniet
⇒ Ontspan

gebr. RIJNEVELD b.v.
**tuin- terreinverzorging
en bestratingen**

► Advies en ontwerp
► Tuinaanleg
► Onderhoud

Spankeren 0313-427288
www.rijneveld.nl

4	Van de redactie / bestuur	16	'Ga spelen en verwonder je'
5	Praten met Paul	18	De gemeente Rheden verduurzaamt
6	Grondwerkers: landpissebedden en duizendpoten	21	Koninginnepage: van rups tot vlinder
8	Een fascinerende bandiet	22	Karwij in plastic: waarom?
11	Bioprints maken	22	Van de penningmeester
10	Andere tijden voor bermbeheer		
12	Voorwandelen: varens en heide		

Kopij voor het volgende nummer
voor 24 november 2021 mailen naar:
redactiekarwij@ivnoostveluwezoom.nl

COLOFON

Verschijnt vier keer per jaar in maart, juni, september en december. Oplage: 330 exemplaren.
Artikelen overnemen mag, maar wel met bronvermelding en onze toestemming.
Artikelen in Karwij weerspiegelen niet altijd de mening van de redactie

Redactie Karwij:

Jeroen Boland, Floor Scholten en Peter Sinon.
Vormgeving: Bart Riggeling.

Aan dit nummer werkten mee:

Adelijne Martin, Agnes Legierse,
Anne Sleetboom, Corlène van den Camp,
Jannie de Jong, Koen Kleinleugenmors,
Lucianne le Coultre, Rob Timmerman,
de scholenwerkgroep, leden, en het bestuur.
Foto voorpagina: Floor Scholten

Leden- en donateursadministratie

Jaarlidmaatschap: minimaal € 20,00
Donatie: minimaal € 12,50
IBAN: NL92INGB0001417280
t.n.v. IVN Oost-Veluwezoom en met vermelding
naam lid/donateur.
Maaïke van Roekel, Mezenlaan 27
6951 HD Dieren
penningmeester@ivnoostveluwezoom.nl
Telefoon: 06-12 21 97 67
Opzeggen: schriftelijk voor 1 december

Bestuur

Voorzitter - Willem Cramer
Secretaris - vacature
Penningmeester - Maaïke van Roekel
Publieksactiviteiten - Bouzian Salama
Lid - Mieke de Graaff, Richard van Gelder

Secretariaat bestuur

secretaris@ivnoostveluwezoom.nl
Postadres: De Klaproos
Korenbloemstraat 21, 6991 VN Rheden

Mutaties

Nieuwe leden:
Jeannette Heinsbroek, Dave Boschma
Heleen van Manen, Margot Visser-Papen
Lies Sieverding, Maarten Bierman
Dhr. P.J. Bramme en Gaël van Heijst

Opzeggingen:
Rebecca Verzanvoort

Drukker: Editoo B.V. Arnhem

Van de redactie

Rond de redactiesluiting van deze KARWIJ loopt de meteorologische zomer af. Zei daar iemand 'zomer'? Wat je er ook van vindt: de natuur maakte een fenomenale inhaalslag na de droogteperiodes van afgelopen drie jaren. Ondanks alles mogen we in onze handen knippen met ons zeeklimaat, de Hollandse wolkenluchten.

Onze afdeling is ook bezig met inhalen, namelijk van buitenactiviteiten. Net als afgelopen najaar bieden natuurgidsen weer korte, besloten excursies aan. Begin volgend jaar start hopelijk de langverwachte gidsenopleiding. We kunnen ons weer samen uitleven, al is het nog even 'gepast en met mate'.

Als redactie namen we ons voor in elke editie tenminste één artikel te plaatsen voor, of door, de jongste doelgroep. Zo vinden jullie een KARWIJ die generaties overstijgt. IVN landelijk organiseert de online training 'betrekken van jongeren bij natuur'. Wie weet spreekt de nieuwste werkgroep ook jongere leden aan, of hun kinderen. Het bestuur biedt kansen voor scholing en training.

Van het bestuur

Zondag 15 augustus werd ik wat somber wakker. De dag ervoor had ik de biografie over Alexander von Humboldt uitgelezen. Von Humboldt, naturalist, was waarschijnlijk de eerste die waarschuwde voor de gevolgen van ontbossing en ander ingrijpen van de mens in de natuur. Dit deed hij zo'n 220 jaar geleden. Ik vroeg me af hoelang het (nog) duurt voordat we hiermee iets gaan doen.

Daarna, rond 8.15 uur werd Fernand Rochette geïnterviewd bij Vroege Vogels. Hij schreef een boek over vogels die componisten, van Vivaldi tot Kate Bush, geïnspireerd hebben. Mijn stemming sloeg om: muziek en natuur. Er zijn inmiddels genoeg onderzoeken die aantonen dat beide een gunstige uitwerking hebben op ons brein en dat het goed is dat we hiervoor tijd vrij maken. We kennen vast allemaal wel iemand die (bijna) een burn-out heeft. Standaard zegt de bedrijfsarts dan: "Ga elke dag ten minste een uur wandelen, dat geeft rust".

Dit is meteen onze oproep aan leden en lezers: bestook ons met jullie ideeën, invallen en bijdragen voor het betrekken van jeugd en jongeren! Natuurlijk liefst in eigen regio, buitengebied en vereniging. We zijn erg blij met de bijdragen aan dit nummer die we uit de afdeling mochten ontvangen. Allen hartelijk dank! Veel leesplezier – al dan niet op een regenachtige zondagnamiddag.

*Namens de redactie,
Jeroen Boland*

Hoe mooi is het dan dat een organisatie als IVN mensen nog wat meer wil laten zien van de natuur. En hoe fijn is het dat zoveel vrijwilligers (gidsen, redactie, werkgroepleden, bestuur) dit mogelijk maken. Gelukkig kunnen we zo goed als zeker binnenkort weer volop draaien en iedereen laten zien, voelen, ruiken en ervaren hoe mooi de natuur is en hoe belangrijk het is dat we er met elkaar voor zorgen dat we deze niet verder verstoren. Op naar de échte doorstart.

*Namens het bestuur,
Richard van Gelder*

Praten met Paul

Op een ochtend in augustus heb ik in de IVN-tuin een afspraak met Paul Jongejan, een aimabel mens en sinds kort coördinator van de tuinwerkzaamheden. Het leek mij wel een goed idee om de lezers van KARWIJ nader kennis te laten maken met Paul. Het is een perfecte ochtend in de zomerse tuin. Aangenaam weer en het is er heerlijk rustig, met af en toe een paar bezoekers die vast net zoveel genieten van de sfeer als van de planten. Een pop-upzitje op het grasveld voor het tuinhuis met een kop koffie erbij, wat wil je nog meer...

Jawel, het is een wisselwerking tussen de bezoekers en de gidsen in de tuin. Kennis wordt niet opgedrongen en het educatieve gaat meestal spontaan, niet in de vorm van een les. Het is heel leuk als je vooral bij kinderen, maar ook bij ouderen de verwondering over de natuur kunt overbrengen. Er is in de IVN-tuin wel behoefte aan mensen om kennis uit te dragen, met name bij aangevraagde rondleidingen.

Wat zijn jouw werkzaamheden in deze tuin?

Deze zomer ben ik alle zondagmiddagen bij goed weer in de tuin aanwezig, soms samen met een tuincollega. Om de bezoekers te woord te staan en voor de zaden- en plantenverkoop. Op maandag wordt er gewerkt in de tuin. Ruby en ik onderhouden het perceel met geneeskrachtige en giftige planten. Doordeweeks geef ik de opgepote planten water als dit nodig is of kom langs met de onkruidbrander om de paden netjes te houden.

Na de bloei verzamelen de tuinmedewerkers de zaden van planten voor de verkoop. Daarna volgt het drogen en schonen van de zaden. Aan het begin van het jaar worden de zaden verpakt. De organisatie wordt door mij geregeld en het verpakken gebeurt in een paar dagen door groepen van telkens zo'n zeven mensen. Dit is veel werk maar het geeft ook veel voldoening. Bezoekers grazen graag de bakken met zaden door, zijn enthousiast en er wordt veel verkocht.

Behalve tuinwerk doe ik ook graag technische klusjes. Samen met Maarten, die het gereedschap onderhoudt, zijn de compostbakken vernieuwd en is de vlindertafel geplaatst. Onderhoud en reparatie van het tuinmeubilair is weer nodig en daar gaan Maarten en ik ons binnenkort mee bezighouden.

Zoals je ziet heeft Paul een uitgebreid tuintakenpakket, het contact met Natuurmomumenten hoort daar ook nog bij. En vanochtend bleek: ook voor het maken van koffie draait Paul zijn hand niet om.

*Tekst: Jannie de Jong
Beeld: Koen Kleinleugenmors*

Sinds wanneer ben je werkzaam in de IVN-tuin?

Tien jaar geleden kwam ik hier. Daarvoor wist ik niet van het bestaan ervan. Via een buurman die hier al vrijwilliger was, maakte ik kennis met de tuin en de andere vrijwilligers. Dit voelde meteen goed. De meeste vrijwilligers werken hier al jaren maar als nieuweling hoor je er al gauw helemaal bij. Het is fijn om dezelfde interesse te delen en je kunt veel van elkaar leren. Momenteel heeft de tuin ongeveer vijfentwintig actieve tuinmedewerkers. De grootte van de tuin is overzichtelijk en met dit aantal vrijwilligers wel bij te houden.

Wat betekent de tuin voor jou, wat is jouw drive?

Het is vooral de groep mensen met warmte en aandacht voor de tuin en voor elkaar. Daarbij is het een combinatie van bezig zijn in de natuur en de gesprekken met elkaar en met de bezoekers.

Voorheen heette de tuin 'Educatieve IVN tuin'. Omdat gedacht werd dat het woord 'educatief' eventuele bezoekers af kon schrikken werd de naam veranderd in IVN-tuin. Heeft de tuin volgens jou nog wel een educatieve functie?

Grondwerkers: landpissebedden en duizendpoten

Deze keer heb ik gezocht in de IVN-tuin in de composthoop, onder potten, tussen stenen. Daar vond ik geen aaibare vachtjes, imponerende kleuren of glanzende oogjes, maar wel fascinerende dieren, die op hun eigen wijze hun onschatbare bijdrage leveren aan de voedselkringloop. Deze keer staan centraal: pissebedden en duizendpoten.

Pissebed, wat een naam

De naam maakt ze niet geliefd. Tegen het eind van de Middel-eeuwen werden ze gebruikt om het plassen te bevorderen. Later werden ze gemalen tussen de lakens gelegd bij kinderen die last hadden van bedplassen. Ook dienden pissebedden als laxeermiddel en hielpen ze bij maagkrampen. Dat laatste

klinkt onlogisch maar de kalk in hun schild neutraliseert maagzuur. Overigens, een pissebed plast zelf nooit, het vocht verdampt via het uitwendige skelet.

Leefgebied

's Nachts gaat de pissebed op zoek naar voedsel. Overdag zit hij op vochtige donkere plaatsen, in of bij de strooisellaag. Want dit schaaldier, familie van kreeft en krab, kan maar twee uur zonder vocht. De meeste pissebedden leven in zee, maar honderden miljoenen jaren geleden is een aantal soorten aan land gekropen. Deze landpissebedden hebben zich aangepast, maar hun kieuwen behouden, in de vorm van aangepaste "poten" aan het achterlijf waarmee ze zuurstof opnemen uit hun omgeving. Als deze kieuwen uitdrogen, stikt de pissebed.

Broedbuidel

De broedbuidel is hun tweede aanpassing aan het leven op het land. Want, ook de 200 eitjes of jongen van de pissebed kunnen niet tegen droogte. Dus maakt het vrouwtje, zodra ze bevrucht is, tussen haar 14 poten een met vocht gevulde broedbuidel, waarin zij haar kroost nog een maand meedraagt. Zij eten haar uitwerpselen, want daar zitten nog veel voedingsstoffen in, en vervellen tijdens hun groeiproces.

Leefwijze

Zeven paar poten die bij gevaar ingetrokken worden

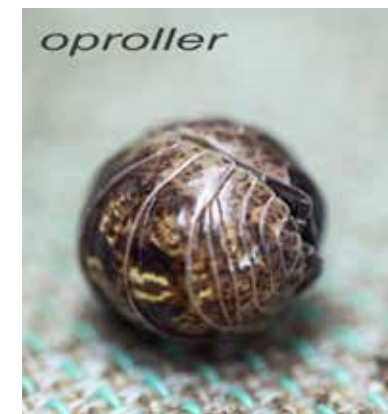

Het volwassen lichaam bevat 7 paar poten en heeft aan de buitenkant een sterk pantser, een exoskelet. Daarom moet een jonge pissebed elke 4 weken vervellen, wil hij kunnen groeien. Een kwetsbare situatie, dus vervelt eerst de achterkant en circa twaalf uur later de voorkant. De pissebed ziet slecht, wordt 1 à 2 jaar oud. In die periode eet hij vooral dood plantenmateriaal zoals rottend hout en bladeren. Daarbij "knipt" hij alles tot kleine stukjes, die bacteriën verder afbreken. Is er geen dood

plantenmateriaal voorradig, dan lusten ze ook kiemplanten, zachte planten. Minder bekend is dat de eieren en jongen van andere geleedpotigen - zoals mieren en spin- nen - óók tot het dieet behoren. Zijn ze een plaag voor je? Strooi wat as van de barbecue op de plek of leg er koperdraad neer. Daar hebben ze een hekel aan. Of huisvest pissebedeters: insecten, spinnen, egels, padden en vogels.

Diverse soorten

In achtertuinen zie je vooral de ruwe pissebed en de rolpissebed, die zich bij verstoring oprolt tot een balletje. De ruwe pissebed zit vaak onder bloempotten en heeft ruwe bolletjes op de rugsegmenten. In de grond leeft de witte mierenpissebed in symbiose met de zwarte wegmier. Nederland telt 39 soorten, die onderverdeeld worden in: de renners, de kruipers, de vastklampers en de oprollers.

Wil je meer weten over de verschillende soorten? Bezoek dan eens de site van NBC Naturalis, alwaar een pissebedden-zoekkaart te vinden is.

Duizendpoten, miljoenpoten

Bij het omwoelen van de composthoop kwam ik ook nog enkele "veelpoten" tegen. Maar waren dit nu duizendpoten? Onderzoek leerde dat een duizendpoot aan elk lichaamssegment 1 paar poten heeft, en miljoenpoten hebben aan elk segment 2 paar poten. Daarbij hebben **miljoenpoten** meestal een rond lijf.

Natuurlijk vond ik weer een uitzondering op die regel, namelijk de **grote platrug** die, zoals de naam al doet vermoeden, niet rond is. Ik betekende gevaar, dus rolde de grote platrug (beter bekend als de miljoenpoot met de platte rug) zich snel op. Miljoenpoten zijn afvaleters, lusten bladstrooisel, dood hout en ander rottend materiaal, of zacht fruit, zoals aardbeien.

Duizendpoten

Duizendpoten zijn vooral vleeseters. Ik vond de grote aardkruiper of compostduizendpoot, en de gewone steenloper. De grote **gele aardkruiper** is een lang, dun slungelachtig diertje met wel 80 segmenten. De grote, lange, oranje-keurige antennes vallen op, evenals de 2 sprieterige tastorganen aan het achterlijf, waardoor het dier ook achterwaarts zijn weg weet te vinden. En natuurlijk is er weer sprake van een uitzondering, want deze duizendpoot lust ook plantendelen, knaagt aan wortels en brengt zo schade toe.

De **gewone steenloper**, die 15 segmenten heeft en dus 15 paar poten, eet kleine ongewervelde dieren (worm, slak, insect) door met zijn tangachtige voorpoten, zijn twee krachtige gifkaken, de prooi te doden, waarna andere monddelen de prooi in stukjes knippen. Het is een snelle jager, liefst 's avonds of 's nachts, want gevoelig voor uitdroging.

Ga jij ook eens op safari in eigen tuin?

Tekst en beeld: Corlène van den Camp

Een fascinerende bandiet veroverd zijn niche

Vroeg in de 19e eeuw vond de botanicus Philipp Franz von Siebold in Japan een interessante overblijvende plantensoort, die hij *Polygonum sieboldii* noemde. Japanse duizendknoop werd vanaf circa 1850 gekweekt en als sierplant verkocht en vanuit Leiden over Europa verspreid. In Nederland werd de soort voor het eerst in 1886 verwilderd aangetroffen. De rest is geschiedenis.

In zijn herkomstland komt de soort van nature voor in ruigten en bosranden op rivieroever. Op uitgestrekte groeiplaatsen langs bijrivieren van de Maas vindt de plant ook een biotoop. In ons land gedijt de exoot onder alle omstandigheden op alle bodems, zeker bij volop zon en water. Door dumpen van tuinafval vanaf de jaren '50 verwilderde de plant op talloze plaatsen.

Inmiddels is het de meest beruchte invasieve exoot. Komt duizendknoop in het nieuws, dan is het bijna altijd in negatieve zin, als exotische horrorplant en *terminator*. Maar is die reputatie wel terecht? Om dat te beoordelen, kijken we naar de soort en zijn groeiedrag.

Hormonale stressreactie

In Nederland komen diverse soorten duizendknoop voor: de Japanse, de Sachalinse en hun kruising, de bastaardduizendknoop. Deze duiden we samen als 'duizendknoop'; de Japanse wordt meestal met *Fallopia japonica* aangeduid.

Bij nachtvorst sterven stengel en blad abrupt af; soms in voorjaar, doorgaans in najaar. Voedingsstoffen verplaatsen zich snel uit het blad naar de wortelstokken. De winterharde knoppen (net) onder de grond kenmerken de soort als een *geofyt* of *hemikryptofyt*. Je kunt de plant afmaaien, plukken of uittrekken, of proberen uit te graven. Deze ingrepen wekken een hormonale stressreactie op. Wortelstokken maken veel extra uitlopers en slapende

knoppen breiden zich naar alle kanten uit. De talrijke wortelstokken groeien voor het merendeel ondiep. Een klein deel gaat tot meerdere meters onder het maaiveld. Soms is dit om water te zoeken; dat kenmerkt de aard van de plant als oevergewas. Op andere plekken zijn diepe wortels ontstaan uit omhoog groeiende scheuten van plantendelen, die daarvoor, vaak onbewust, met grond werden overdekt door de mens. De dikke wortelstokken fungeren als opslag van voedingsstoffen in de winter. Zodra in het voorjaar de kou uit de grond is, komt door hormonen de stroom nutriënten op gang. De ondergrondse knoppen verschijnen als opvallende roodgroene spruiten boven de grond.

Een jonge plant maakt één of enkele stengels; oudere planten met een knoestige plantbasis soms wel 5 tot 10 per seizoen. De stengel is rechtopstaand, slank, hol, en opgebouwd uit leden en knopen. Hij strekt zich tot enkele meters hoogte uit en op iedere knoop ontrolt zich een groot blad. Het bladoppervlak neemt razendsnel toe en maakt maximaal gebruik van kooldioxide, licht en hemelwater.

Lastige concurrent

Onderaan de stengel van een gevestigde plant ontstaat ook een pruike van *echte* wortels, voor extra stevigheid en om voedingsstoffen en vocht uit de bodem op te nemen. Deze verliezen aan het eind van het groei seizoen hun functie, tegelijk met het afsterven van blad en stengel.

In de zomer buigen de flexibele stengels door de

zware bladeren. De bladeren schikken zich zodanig dat ze maximaal licht opvangen: ze nemen eerst verticaal en daarna horizontaal alle ruimte in. Waar duizendknoop zich weet te vestigen, concurreert hij geleidelijk vrijwel alle andere vegetatie weg: eenjarige en pioniers, zaailingen van bomen en schaduwminnende bodembedekkers. Alleen rankende planten zoals haag- of akkerwinde komen boven door langs de stengels omhoog te klimmen. Op de plekken waar de concurrentie de duizendknoop even in toom houdt, levert de verschijning ervan best een aardig beeld op.

In de nazomer verschijnen in de bovenste bladoksels vertakte smalle, witte bloempluimen. De zaden van Japanse duizendknoop zijn zwart en glanzend, maar gelukkig niet fertil. Uit onderzoek blijkt dat

wel fertil zaad ontstaat door stuifmeel van de Sachalinse duizendknoop. De hybride nakomeling kan terugkruisen met de oudersoorten. Daarom heeft verwijdering van mannelijke planten in het wild voorrang.

Preventie als bestrijding

Berucht zijn de rommelplekken waar vanouds groenafval is gestort, vaak bij uitvalswegen van bebouwing of willekeurig in het buitengebied. Daar heeft de plant allengs een solide wortelstelsel ontwikkeld. Men zegt dat duizendknoop zich buitengewoon snel verspreidt: dit is waar, het organisch uitbreiden van een groeiplek is echter voorspelbaar. De verspreiding naar andere plekken is echter niet autonoom.

Iedere levende stengel of wortel met minimaal één knoop kan bij contact met water en/of grond wortel schieten. Zo ontstaat een plant die zich geleidelijk uitbreidt met permanente wortelstokken, waar later weer jonge planten uit ontstaan; alle planten zijn zo als één organisme onderling verbonden. Groeiplekken breiden zich organisch uit vanaf de moederplant. Door ondeskundig uitgraven kan een groeiplek zich wél snel uitbreiden. Laat je worteldelen rondslingeren, dan ontstaan nieuwe groeiplekken, nabij of veraf. Ook achterlaten en morsen van maaien snoeiafval is riskant: zo ontstaan groeiplekken over honderden meters lengte, bijvoorbeeld langs spoorwegen en snelwegbermen.

De bewering dat duizendknoop asfalt en beton kan opdrukken en kabels en leidingen, wegen en kades kan beschadigen, is ten dele waar. De groeikern van overjarige planten vormt een stronk die zo hard kan worden als vurenhout. De wortelstokken zijn doorgaans tot enkele centimeters dik. Dit maakt de plant oersterk, bijvoorbeeld in zijn natuurlijke biotoop: stromend rivierwater. Hij geeft daarbij zichzelf en zijn groeiomgeving juist veel stevigheid.

De jonge wortelstok zoekt licht en water. Zijn deze bereikbaar via een nauwe opening, scheur of buis, dan groeit de plant daarheen. Dat zien we echter bij wortels en scheuten van veel meer soorten, zoals kweek en abeel, en soms veel willekeuriger. Klimop beschadigt funderingen en muren. De pioniers straatgras, varkensgras en weegbree kunnen asfaltranden of lichte bestrating vernielen.

Zoeken naar optimale bestrijding

Ziekten, plagen en concurrenten van de duizendknoop komen in onze contreien voor zover bekend niet voor. Wel is bestrijding mogelijk op praktisch-schaal met een specifieke natuurlijke parasiet: de Japanse bladvlo. Het beestje onttrekt voedingsstoffen aan het blad van de duizendknoop. Onderzoek in het Verenigd Koninkrijk loopt al jaren met uitgebreide kasproeven en risico-evaluaties. Het exotische insect is in 2020 ook uitgezet op drie groeiplekken in Nederland. De resultaten hiervan zijn nog niet gepubliceerd.

De optimale bestrijding door de mens varieert per groeiplek. Meestal betekent dit een herhaling van toepassingen per seizoen, soms een combinatie van technieken, en bijna altijd een meerjarenplan. Dat is erg kostbaar en dus een lastige overweging voor eigenaren en beheerders.

Heeft de duizendknoop dan helemaal geen vrienden? Jawel hoor: daar waar hij mag bloeien, trekt hij talloze soorten kleine en grote (zweef)vliegen aan met de voeding uit zijn bloemen.

Ondertussen zorg ik in mijn tuin voor enkele opgetotte exemplaren van de Japanse duizendknoop. Deze zijn van een fraaie, bescheidener variëteit die het van nature goed doet op vulkanische bodems. Deze getemde planten hoef ik gelukkig niet te elimineren.

Tekst en beeld: Jeroen Boland

Bronnen:

- eigen waarneming
- bestrijdingduizendknoop.nl
- NVWA factsheet Japanse duizendknoop
- nederlandsesoorten.nl

Bioprints maken

Het wordt weer herfst! Heerlijk hoor, al die herfstkleuren, maar wil je de kleuren van de zomer nog even iets langer vasthouden? Ga dan nu de tuin in en verzamel je mooiste bloemen om bioprints van te maken.

Hoe je dat doet? Nou, gewoon zo:

- Leg de volgende materialen klaar:
- Een oude krant (om je bloemen op te leggen)
- Een plank (bijvoorbeeld een oude snijplank)
- Textiel en/of aquarelpapier
- Water en azijn
- Een hamer

En ga aan de slag:

- 1 Verzamel kleurige bloemen en bladeren met een mooie vorm.
- 2 Zoek wat textiel (of bijvoorbeeld een T-shirt) of aquarelpapier waar je de print op wilt maken.
- 3 Neem een bakje water waar je wat azijn doorheen mengt. Ongeveer 2 delen water en 1 deel azijn.
- 4 Maak je textiel of papier goed nat en leg de bloemen die je wilt gebruiken erop. Zie afbeelding 2.
- 5 Vouw je textiel of papier dubbel, met de bloemen ertussen.
- 6 Pak je hamer en sla je bloemen tot moes! .
- 7 Vouw je textiel of papier weer open en voila! Je hebt een bioprint gemaakt. Wel nog even voorzichtig de bloemresten verwijderen afbeelding 3 en laten drogen natuurlijk...

Superleuk voor zelfgemaakte ansichtkaarten of om bijvoorbeeld in een collage of journal te verwerken.

Veel plezier!

Tekst en beeld: Adeline Martin

Voorwandelen: varens en heide

Een klassieke excursie in het wandelprogramma van de maandagmorgen-wandelgroep is 'Varens en heide'. Het zal niemand verbazen dat deze excursie normaliter plaatsvindt in de maand augustus: de heide bloeit dan op zijn mooist en de varens staan meters hoog en zijn op hun fraaist. Ditmaal wandelen we voor met Rob Timmerman.

De wandeling start bij Parkeerplaats Lappendeken in De Steeg. De naam Lappendeken doet bij velen de wenkbrauwen fronsen: waar komt die naam vandaan? Dat zit zo: begin twintigste eeuw was dit mooie glooiende landschap verkaveld in kleine perceeltjes die door boeren uit de omgeving werden bebouwd met diverse gewassen. Zo ontstond een 'lappendeken' aan kleuren.

Vanaf de parkeerplaats gaan we westwaarts naar het kruispunt van fietspaden; hier staat een aantal flink uit de kluiten gewassen tamme kastanjes. In het voorjaar is de grond bezaaid met de katjes uit de bomen. Dit zijn de mannelijke stuifmeel-producerende organen. Leuk om te ontdekken is dat wanneer de katjes nog aan de boom zitten, er aan de voet van het katje een kleine bloem te zien is. Dit is het vrouwelijke orgaan dat na bevruchting uitgroeit tot een kastanje.

Wij nemen het meest rechts gelegen wandelpad voorzien van een paaltje met route 11/knooppunt 85 van het wandelnetwerk, bij ANWB-paddenstoel 22748/001. Halverwege dit pad staat links een grote beuk waarvan een gigantische zijtak tijdens een storm is afgebroken. De zijtak op zich is al een volwassen beuk en ligt aan de andere kant van het pad. Op het breukvlak is goed te zien dat inwatering heeft gezorgd voor een rottingsproces; de donkere kleur in het hout duidt hierop. Een verschijnsel dat bij beuken veel voorkomt.

De Rouwenberg

Wij vervolgen onze weg die langzaam naar boven voert. We beklimmen de Rouwenberg. Op deze heuvel werd eind 17e eeuw een jachtslot gebouwd in opdracht van stadhouder Willem III die residentie hield in de Hof te Dieren. In 1795 werd het slot vernield door Franse troepen; er is niets meer van over. Op de heuvel aan de linkerzijde stond een Chinese koepel; ook deze is verwoest. Aan de rechterzijde op de heuvelkam stonden ooit stallen.

Op het kruispunt gaan wij rechtsaf bij knooppunt 11 - volg route 58. Even verderop zien wij een recent aangeplante beukenlaan. Dit is het verlengde van de Burmania-allee (vernoemd naar de generaal Van Burmania). Deze vormde een verbindingsweg tussen Hof te Dieren en het jachtslot op de Rouwenberg.

Wij nemen het eerste pad links (verlaat route 58) en vervolgen dit tot aan Beekhuizenseweg. Links zien we een weide waar vaak IJslandse paarden te zien zijn, en vroeg in de ochtend ook wel herten. Wij steken de autoweg over richting fietspad. Even voor het wildrooster bij paddenstoel 23937/001 gaan wij linksaf het mtb-pad op en na ongeveer 100 meter rechts door het klaphekje.

Het Asselt

We bevinden ons nu te midden van hoge varens in het Asselt: een oud bosgebied op de Veluwezoom. Hier is jarenlang geen actief beheer gepleegd; de natuur heeft zijn gang mogen gaan. Het resultaat is een bos waarin veel dood hout ligt. In dit dode hout leven veel insecten en die trekken weer veel vogels aan. Het Asselt wordt dan ook gerekend tot het vogelrijkste bos van de Veluwezoom.

De oude bosgrond is een ideale voedingsbodem voor varens. Vooral de adelaarsvaren doet het hier goed en wordt soms manshoog. De adelaarsvaren is herkenbaar aan zijn centrale steel. Snijd je deze aan de grond bij de wortelstok door, dan zie je (met wat fantasie) er de vorm van een adelaar in.

Varens bestaan al miljoenen jaren. Voortplanting vindt plaats langs vegetatieve weg vanuit de wortelstok of geslachtelijk via sporen. De sporen zitten in sporendoosjes, meestal aan de onderkant van het blad. Bij de adelaarsvaren zitten ze, als ze er zijn, in de omgekeurde bladrand en zijn moeilijk te vinden.

We volgen het smalle paadje tussen de varens door. Het is ook een geliefd leefgebied van wilde zwijnen. Zij zijn gek op de wortelstok van de varen – deze zou hen beschermen tegen darmparasieten. Schrik dus niet als je plotseling een heftig geknor hoort of wilde zwijnen je pad kruisen. Hun aanwezigheid herken je aan de omgewoelde grond.

Bij de kruising met ruitersporen ga je linksaf richting knooppunt 71, route 24. Rechts zie je achter een draadhek een diepe kuil. Vermoed wordt dat hier ooit naar water is gezocht. Aan de rand van de kuil zijn potscherven gevonden die duiden op een vroegere nederzetting.

Kenmerkend voor dit gebied zijn eikenbomen met een opmerkelijk brede voet. Deze bomen werden in vroeger tijden gekapt. De schors werd eraf geschild en hiervan werd eek gemaakt voor het looien van leer. De boom groeide weer aan en werd 10 à 15 jaar later weer gekapt. De voet bleef staan en werd dikker en dikker. De laatste boom werd gespaard en groeide door: de spaartelg.

De Posbank en Herikhuizerveld

Blijf het pad volgen tot een splitsing en ga dan rechtsaf (route 24). Bij de volgende kruising gaan we rechtdoor en verlaten we route 24. Aan het einde van het pad, bij de T-kruising gaan we links, houden rechts aan en komen bij het parkeerterrein van paviljoen de Posbank – volg route 1. Voor de nieuwsgierigen: beneden in het paviljoen vind je een tableau met de geschiedenis ervan.

Bij het paviljoen staat een paal met diverse wandelroutes. Wij nemen de paarse route en steken de autoweg over. Daar volgen we het pad dat links van het uitzichtpunt loopt. Hier slaan we linksaf het klaphek door en komen op het nieuw aangelegde pad dat parallel aan de Beekhuizense weg loopt. Volg de paarse pijl en route 54.

We hebben een prachtig uitzicht over het Herikhuizerveld met zijn bloeiende heide (in augustus en september).

De heide die je ziet, is de gewone struikheide (*Calluna vulgaris*).

Zo gewoon is deze plant echter niet: hij is in staat op zeer schrale grond te groeien en heeft zaden die tot wel 90 jaar in de grond kunnen overleven. De bouw van de plant is zodanig dat hij droogte goed kan doorstaan. Het blad is klein en leerachtig. Zijn grootste vijand is het heidehaantje, een insect dat de blaadjes van de heide wegvreet. De heide kleurt dan bruin.

We komen ook dopheide (*Erica tetralix*) tegen. Deze groeit bij voorkeur op wat vochtiger plaatsen.

n andere bedreiging voor de heide is vergrassing. Met name het pijpenstrootje is een grassoort die de heide verdringt. Om dit tegen te gaan, lopen hier IJslandse paarden en graast er de Rhedense schaapskudde.

Op een mistige morgen met nevel en dauw zie je overal op de heide een waas van spinnenwebben. Het gaat hier voornamelijk om de webben van hangmatspinnen: daarvan komen er per hectare wel zo'n 30.000 tot 50.000 voor in het bovenste deel van de vegetatie.

Er zijn nog vele andere soorten spinnen en spinnetjes in het gebied, verborgen levend in de dichte vegetatie en tussen het dode plantenstrooisel op de grond. Per hectare in heidevegetaties kunnen wel 2 tot 5 miljoen spinnen voorkomen. Al deze spinnen eten insecten. Dat houdt in dat er een veelvoud aan insecten als voedsel beschikbaar moet zijn. Begint het al te kriebelen?

Wij vervolgen ons pad en komen onder andere valse salie, tormentil, hengel (een halfparasiet), brem, St. Janskruid, braam en gaspeldoorn tegen. Afhankelijk van het seizoen zijn nog wel meer soorten te ontdekken. Aan het einde van het pad gaan we het klaphek door en slaan rechtsaf richting Koepel de Kaap (route 93).

Op de Veluwezoom hebben een drietal 'koepels' gestaan: Koepel de Kaap, de Koepel van Viruly en de Valleikoepel. Dit waren uitzichtpunten voor bezoekers. Koepel de Kaap is de laatst overgebleven koepel. In het zandpad dat naar de Koepel loopt, ontdek je kleine gaatjes en zandhoopjes. Hier is de graafwesp actief geweest met het maken van nesten.

We passeren de koepel aan de linkerkant en volgen aan de achterkant het pad dat naar een hek loopt (route 5). Let op de fraai gevormde beuk die hier links van het pad staat. Wij gaan het hek door. Links zie je een weide waar de IJslandse paarden graag vertoeven. Dit is te zien aan de afgekloven boompjes. Over afkluiven gesproken: aan de beuken die rechts van het pad staan, kun je ook duidelijk vraatsporen van de paarden zien. Als er weinig voedsel te vinden is, knagen de paarden aan de schors van de bomen.

Aan het eind van het pad gaan we weer een hek door en passeren het bruggetje. Dit is het bruggetje over de Holleweg, een oude schaapsdrift. Na het bruggetje gaan we rechtsaf en vervolgen het pad (route 5) tot de kruising, waar we links aanhouden (pad blijven volgen) en vervolgens het eerste pad rechts (knooppunt 11 route 4) nemen. We zijn nu weer op Rouwenberg. Aan je rechterhand zie je nog de restanten van een beukenlaan die de verbinding vormde tussen het jachtslot en de Chinese koepel. Ook zie je hier een stenen bouwwerk in de grond. Dit zijn de restanten van de kelder van een landhuis (Bouwerszathe) dat hier rond 1840 is gebouwd door de heer Bouricius. De kelder doet nu dienst als verblijfplaats voor vleermuizen. In 1858 is het huis door de nieuwe eigenaar, Brantsen, gesloopt. De stenen zijn gebruikt voor de bouw van de orangerie op het landgoed Rhederoord dat eveneens in bezit was van Brantsen.

Wij vervolgen het pad en slaan bij de kruising linksaf (knooppunt 4, route 85). Deze weg voert ons terug naar de parkeerplaats de Lappendeken.

Tekst en beeld: Rob Timmerman

Deze wandeling is 4,7 kilometer en voert door een geaccidenteerd terrein dat gevormd is in de laatste ijstijd die zo'n 10.000 jaar geleden eindigde. Het smeltwater van ijs en sneeuw heeft de dalen gevormd. De knooppunten en route-aanduidingen refereren aan het Veluwe wandelnetwerk.

‘Ga spelen en verwonder je’

Met de scholenwerkgroep Samen de natuur in

Spelend leren, niets is mooier voor kinderen. Nieuwsgierig zijn, ergens helemaal in opgaan, en al doende leren. De omgeving moet dan wel voldoende te bieden hebben. De natuur is zo'n rijke omgeving, waarin kinderen al hun zintuigen gebruiken, ervaren en ontdekken en daarvan leren. Ouders kunnen dit 'spelend leren' versterken door sfeer te scheppen, te zorgen dat kinderen bepaalde ervaringen opdoen, in te spelen op wat de kinderen ontdekken en op het juiste moment kleine aanwijzingen te geven. Dat klinkt eenvoudig, en het is niet zo moeilijk, maar toch. Een korte cursus als leidraad voor het samen beleven van de natuur was welkom: voor ouders en grootouders.

Met de cursus *Samen de natuur in* liet de scholenwerkgroep van IVN Oost-VeluwezooM zien wat er zoal mogelijk is. De cursus bestond uit 2 excursies in de lente (Beekhuizer Bossen en Middachten), 1 theorieavond en 2 excursies in het najaar (Middachten en De Steeg). De excursies waren met (groot)ouders en kinderen van 4 tot 12, de theorieavond was zonder de kinderen.

Tijdens de eerste 2 excursies in het voorjaar lag het initiatief vooral bij de IVN-gidsen. De theorieavond was erop gericht om meer initiatief te leggen bij de (groot)ouders voor de laatste 2 excursies. We leerden elkaar hoe je samen met wandelgenoten kan genieten van de natuur en hoe je kunt inspelen op elkaars ontdekkingen of kleine aanwijzingen voor activiteiten kunt geven, en hoe je met al je zintuigen de natuur kunt beleven.

Zelf aan zet

De theorieavond startte met een opwarmopdracht: *Bekijk samen het biologisch materiaal - afkomstig uit het excursiegebied Middachten - en het onderzoeksmateriaal (wat neem je mee op de wandeling zoals zakmes, visnet), en laat je inspireren tot het bedenken van een biologisch moment of een kleine activiteit in het veld, voor jongere of oudere kinderen.*

Dat leverde mooie ideeën op:

- Neem altijd een zwarte stift mee. Dan kun je op steentjes, bladeren en nootjes gezichtjes maken, om er dan vervolgens 'poppenkast' mee te spelen.
- Buig een strook inpakkarton tot een cirkel; in de gaatjes bovenop kunnen bladeren, veren of bloempjes gestoken worden.
- Neem dubbelzijdig plakband mee, en laat kinderen 'wat ze maar vinden' opplakken.
- Laat kinderen een mooi schilderij maken in het zand.
- Laat kinderen een stok zoeken en daar dan dingen aan ophangen (en later thuis voor het raam hangen).

Doedingen bedenken en presenteren

Lucianne liet bloeiende wilde-kastanjetakken zien. Wat valt op aan de bloei van de witte kaarsen? De afzonderlijke bloempjes hebben gele of rode honingmerken. Hoe komt dat? De bloemkleur verandert na het bezoek van de insecten van geel in rood.

Voor je op pad gaat

Marieke Grijs had speciaal voor de cursus een werkboekje gemaakt. We bespraken het boekje en zochten naar natuurherinneringen uit onze kindertijd: wat was de eerste natuurervaring die we ons nog tot op de dag van vandaag herinneren? We stonden stil bij al onze zintuigen en hoe die bij het beleven van de natuur aan bod komen. Marieke had aan de 5 zintuigen een 6e toegevoegd: je hele lijf erin gooien: klimmen, hardlopen, zware voorwerpen optillen. Als een kind het hele lijf inzet, gebruikt het de zogenoemde propriosensoren. Dat zijn zintuigjes die de stand, de veranderingen in stand, de bewegingssnelheid en de bewegingsrichting van hoofd, armen en benen waarnemen. Ze liggen in het evenwichtsorgaan en in spieren, pezen en gewrichten.

In de rugzak

Het is altijd de vraag wat je als begeleider in je rugzak meeneemt om dat op het juiste moment in te zetten.

Marieke reikte ons een nuttig lijstje aan:

- Een zwarte permanentstift, dubbelzijdig plakband.
- Een witte handdoek (om onder struik te leggen, schudden aan struik),
- Stuk touw.
- Zakmes (Opinel met veilige ronde punt). Of een veiliger alternatief: de dunschiller.
- Inpakkarton.
- Een flesje water.
- Plastic tas (opruimen vuilnis of voor verzamelingen).

Huiswerk

De cursisten kregen ook huiswerk: *Bedenk samen met anderen doe-dingetjes die je de komende 2 excursies achter de hand kunt houden.*

Marieke gaf een voorzetje:

- Stapel mooie steentjes op elkaar. Maak een schilderij op de grond van mooie bladeren en besjes. Teken in het zand.
- Ga 5 minuten op je rug liggen met je voeten tegen de stam van een boom. Kijk en geniet!
- Een beetje moe? Maak samen een natuurslinger! Terwijl je loopt, kies je een woord dat bij de omgeving hoort of dat je ziet. De ander plakt er een woord aan vast en legt uit waarom het in de slinger hoort. Gaai > eik > specht > buizerd > konijn > paardenbloem. Elke verbinding is goed, zolang je het uit kunt leggen.
- Gebruik een verrekijker eens anders. Volg de stam van een boom. Kijk naar insecten en vlinders. Zoek een geschikte plek om vissen te spotten.
- Lente: pulk een knop open.

Stenenschilderij

Blad en viltstift

Adelijne sloot de avond af met een verhaal. Verhalen vertellen is een prachtactiviteit. Door een verhaal onthouden de kinderen meer over de natuur. De pauze gebruikten we voor een informatiemarktje, met speciale aandacht voor de boekjes van Tom Lommers. Die vind je op: ivn.nl/nieuws/

ideeënbundels-voor-natuurgidsen.
Informatiemarkt theorieavond.

Kinderen en volwassenen op pad

Tijdens de volgende 2 excursies kwamen de ouders in actie. Het was erg leuk; ze lieten de kinderen alle ruimte, en op het juiste moment reikten ze het een en ander aan. We kwamen niet verder dan 1 kilometer het gebied in. De kinderen liepen veel heen en weer, en maakten zo al met al toch heel wat kilometers.

De ouders blikten terug:

"Het was enorm gezellig. De aanwezigheid van andere kinderen stimuleert je eigen kinderen. Als er geen corona meer is, zou het leuk zijn om excursies te hebben voor kinderen en volwassenen, waarbij de beleving van de kinderen centraal staat."

Bij de cursus *Samen de natuur in* waren betrokken: Adelijne, Agnes, Hanneke, Jutta, Lucianne, Marieke, Gerrit, Jaap en Bertus.

Tekst: Agnes Legierse

Beeld: Lucianne le Coultre

De gemeente Rheden verduurzaamt in het openbare groen

Op een mooie augustusdag, trof ik Jurgen Thijssen in het door bomen getemperd licht achter het gemeentehuis in De Steeg. Jurgen is Beheerder leefomgeving Groen en Spelen in het team Woon- en Leefomgeving; een hele mond vol. Ons gesprek richt zich haast als vanzelf vooral op het openbaar groen binnen de gemeente Rheden en de aandacht voor duurzaam beheer en bijgevolg verhoging van biodiversiteit.

Jurgen heeft een hoveniersachtergrond en is ruim 12 jaar geleden bij de gemeente gaan werken als meewerkend voorman. De gelegenheid deed zich voor om door te groeien naar de huidige plek. In die tijd is er van meet af aan ruimte genomen voor een duurzamer, natuurlijker wijze van beheer, daarbij in aanvang flink geholpen door een oudere collega die veel ervaring meebracht.

Naar andersoortig beheer

Daarmee was de koers verlegd: gladgeschoren gazons en uniforme, goed geschoffelde perken in het openbaar groen verloren hun alleenrecht. Jurgen vertelt met enthousiasme hoeveel er al mogelijk is met eenvoudige veranderingen. Er is afhankelijk van de bestemming van de ruimte haast per plek wel iets eigens te bedenken. De besluiten over de inrichting en aanpak daarvan worden niet in één keer voor de gehele gemeente genomen maar toenemend per plaats beoordeeld op de mogelijkheden.

Het is een proces in ontwikkeling: zien wat werkt en wat haalbaar is. Hulp van inwoners is daarbij onontbeerlijk. Dat kan in de vorm van adoptie van een stukje groen, al dan niet gevraagde tips en ook opmerkingen zijn altijd welkom.

Het vergroten van draagvlak bij bewoners heeft nadrukkelijk aandacht. De overgang naar een meer natuurlijk, duurzaam beheer vereist betrokkenheid en draagvlak om niet te stranden in bezwaren tegen ruigte “waarin de hond niet meer kan worden uitgelaten” of kinderen haast zeker teken oplopen.

Naar ondersteunend beleid

In de tijd deden zich binnen de gemeente Rheden ook de nodige veranderingen voor. Jurgen geeft te kennen dat de huidige gemeenteraad zonder meer achter de ontwikkelingen naar duurzaamheid en verhoging van biodiversiteit in de openbare ruimte staat. Er is een ecooloog aangenomen die de gemeente adviseert rondom aan milieu gerelateerde wet- en regelgeving. En sinds

2018 is gewerkt aan de Startnotitie Biodiversiteitsplan die de raad in juni van dit jaar accepteerde. Dit plan is zeker de moeite waard voor veel IVN-ers en eenvoudig opvraagbaar via rheden.nl. Dat alles resulteert in een definitief biodiversiteitsplan voor onze gemeente, waarvan de publicatie niet lang meer op zich laat wachten. Op beleidsniveau is er dus het nodige draagvlak; er wordt concreet gezocht naar een vertaalslag in de praktijk. Zoveel is alvast winst.

Zoeken naar alternatieven

In praktische zin gaat het dan vaak om alternatieven en hun invulling. Wat gebruik je aan plantgoed (soorten) in vaste perken? De soortenlijst voor pootgoed is nadrukkelijk veranderd. Er wordt meer gerekend op soorten die op de veelal wat drogere zandige gronden in onze gemeente minder zorg nodig hebben, omdat zij daar eigenlijk thuishoren. De problematiek rondom de schrikbarende teruggang in insecten, met name de bijen, heeft hierbij aandacht.

Kiezen we voor een bijenvriendelijk éénjarig zaai-goedmengsel? Dan moet dat volgend jaar opnieuw ingezaaid. Dan toch maar voor meerjarige kruiden? Ook dan zul je enkele pioniersoorten moeten terugzetten omdat zij anders het gewenste resultaat tegenwerken. Maaien en oogsten we in één slag? Of moeten we in drie rondes te werk gaan, zodat insecten (en rupsen) in het maaisel nog een kans hebben? De laatste keuze levert weer minder verschralling op, terwijl juist verschralling op de lange termijn vrijwel altijd meer biodiversiteit oplevert.

Waar we maaien, kan dat minder. Twee keer per jaar voldoet op veel plaatsen prima. Dat moet dan gefaseerd en gevarieerd. We halen nooit in één keer weg, we laten stukken staan, zodat er ruimte komt voor verschillen in ontwikkeling van plantensoorten en insecten en er ontsnappingsmogelijkheden zijn.

In gesprek met de burger

Hoe breng je deze ontwikkelingen nu over het voetlicht bij de bewoners? Want zonder breed draagvlak en voorlichting is een serieus duurzaam beleid simpelweg niet haalbaar, alleen al omdat er veranderingen nodig zijn. De gemeente wil dus nadrukkelijk ‘in gesprek komen’ met haar inwoners. Dat levert meteen flinke discussies in kranten en andere fora op. Denk aan de actuele energietransitie (Windmolens, waar gaan we die plaatsen?).

Dit is een onderwerp buiten de verantwoordelijkheid van Jurgen, maar berm- en plantsoenbeheer vallen wel onder zijn domein en leveren ook genoeg gespreksstof. Duurzamer beheer in de praktijk roept veel en gevarieerde reacties op. Een deel van het publiek vindt het sterk lijken op “niks doen en laten verwilderen, buiten”. Een recent artikel op de Facebookpagina van de gemeente waarin werd uitgelegd dat er voortaan nog maar twee keer per jaar wordt gemaaid in de bermen, resulteerde in een storm van negatieve reacties. Kinderen werden bedreigd door teken en dus de ziekte van Lyme, honden moesten meteen naar de dierenarts door ander ongedierte, de veiligheid op de weg was in het geding en zo verder. “Het zal wel weer een bezuinigingsmaatregel zijn”, deed het ook goed.

Communicatie is een hele kunst

Jurgen stelt: “Verduurzaming is niet hetzelfde als bezuiniging. Al zijn de kosten van beheer natuurlijk wel gewoon een geldig argument. Maar de no-

tie dat het met de biodiversiteit en met name de insectenwereld zo slecht is gesteld dat we ons geen uitstel meer kunnen permitteren in de ontwikkeling naar verduurzaming, is zeker nog lang niet overal geland.” Wat kun je dan doen als gemeente? Dat de gemeenteraad mee is, hebben we al genoteerd, op beleidsniveau is er dus het nodige gedaan. Op dat niveau genomen besluiten werken sterk en lang door in de praktijk.

Er is een voorlichtingspagina op de website ingericht. Er wordt met regelmaat gepubliceerd op sociale media. En het gesprek wordt nadrukkelijk gezocht met inspraakrondes. Jurgen zegt verder: “Burgers zoeken ook zelf het contact. Er zijn mensen die op eigen initiatief aangeven een stuk groen te willen adopteren en dat kan ook. Dat werkt natuurlijk sterk en positief door in de directe omgeving.”

Ambassadeurs

Er blijkt zelfs een publicatie met tips over bijdragen die je met een eenvoudig tuintje al kunt leveren: de biodiversiteitswaaier. Deze zou niet misstaan als publicatie van het IVN. Zie vooral de verwijzing onderaan.

En zo neemt het gesprek een verrassende wending. Jurgen stelt: “Wat we eigenlijk zoeken zijn een soort ambassadeurs. Mensen die de noodzaak van verduurzaming kunnen uitdragen, die het belang van een verhoogde biodiversiteit ook onder de aandacht kunnen brengen, zodat deze zichtbaar wordt en bewoners meer leren zien dan alleen “lang en ruig gras”.

Een mooiere uitnodiging voor ons als IVN Oost-Veluwezoo, met natuureducatie en duurzaamheid als kernwaarden, om in enige vorm hier initiatief te maken, is toch nauwelijks denkbaar! Want waar leren mensen de hen omringende natuur als eerste te waarderen? Is dat niet direct in de eigen leefomgeving, de achtertuin en het plantsoen?

Tekst: Peter Sinon

Beeld: Floor Scholten

Biodiversiteitswaaier:

- [rheden.nl/Bibliotheek/Documenten/Inwoners/Wonen_leefomgeving/Duurzaam Wonen/Biodiversiteit_waaier.pdf](https://rheden.nl/Bibliotheek/Documenten/Inwoners/Wonen_leefomgeving/Duurzaam_Wonen/Biodiversiteit_waaier.pdf)
- Startnotitie Biodiversiteitsplan: <https://api1.ibabs.eu/publicdownload.aspx?site=rheden&id=100138561>
- <https://steenbreek.nl/wp-content/uploads/2020/08/vakbladgroen-06-2020-lr-14-17-2.pdf>

Koninginnepage: van rups tot vlinder

Eind juli stuurde een betrokken lezer van KARWIJ ons filmpjes en foto's van onder andere een koninginpage die uit de pop kwam. Vanwege het slechte weer logeerden de poppen in een pot op de keukentafel. En ook om te voorkomen dat de poppen door mieren werden weggesleept of verdwenen.

De inzender blijft graag anoniem maar gaf wel toestemming om deze welhaast ontroerende fotocollage te plaatsen.

Karwij in plastic: waarom?

Het zal jullie lezers vast opgevallen zijn dat de KARWIJ al een tijdje geseald op de deurmat terecht komt. Dat viel ons - de redactie - ook op. En we zijn er niet per se blij mee. Daarom vroegen we Editoo (de drukker en verspreider) waarom dit zo is, en of dat niet anders kan.

Het zit zo: voorheen werd KARWIJ verzonden door Sandd. Maar eind 2019 is Sandd overgenomen door PostNL. En PostNL eist dat de magazines op een bepaalde wijze verzonden en verwerkt worden. Een van die eisen is dat het magazine afgesloten (geseald) moet worden. Sindsdien heeft Editoo niet stilgezeten en bekijkt alle mogelijkheden om een zo milieuvriendelijk mogelijk plastic te gebruiken.

Het sealen gebeurt ook zo zuinig mogelijk. De machine die daarvoor gebruikt wordt, werkt op de energie van zonnepanelen. En de seal die om het magazine zit, is drie keer dunner dan de folie die voorheen werd gebruikt. De huidige biobased folie moet bij het plastic afval worden ingezameld, maar heeft direct of indirect een natuurlijke oorsprong.

Het is voor Editoo helaas niet mogelijk om het verzenden anders te doen. Daarom doen we het er voor nu maar mee. Een mogelijke oplossing zou zijn om de magazines zelf te gaan verspreiden... Dat is wellicht iets om over na te denken?

De redactie

Van de penningmeester

Over geld en goede initiatieven

Om onze financiële administratie overzichtelijker te maken, is tijdens de laatste Algemene Ledenvergadering (ALV) besloten een aantal niet gebruikte reserves (Informatie- en documentatie, Innovatie, Jeugd- en jongeren, Opleiding- en scholing) op te heffen en over te hevelen naar de Algemene reserve.

Deze potjes zijn weliswaar opgeheven, maar dit wil niet zeggen dat wij leuke initiatieven op deze gebieden niet aanmoedigen. Dit doen wij juist wel! Daarom roepen we iedereen op om met ideeën te komen zodat de reserves ingezet kunnen worden voor activiteiten die binnen de doelstellingen van onze afdeling vallen:

IVN Oost-Veluwezoo wil enthousiasme en respect voor natuur en landschap doorgeven. Dat doen we door volwassenen, jongeren en kinderen de natuur te laten beleven. Daarbij proberen wij door het leren kijken naar de natuur en het waarnemen van die natuur de samenhang in de natuur en tussen mens en natuur duidelijk te maken. We willen dit enthousiasme en respect voor de natuur ook onder de aandacht brengen bij overheden, organisaties en instellingen binnen ons werkgebied.

Meld je ideeën aan!

Heb je leuke zaken of een initiatief dat past en dat je met IVN wil oppakken? En waarvan de kosten niet in het reguliere werkgroepenbudget passen? Schroom niet en bel een bestuurslid of zet het plan op de mail naar secretaris@ivnoostveluwezoom.nl

Het bestuur zal bespreken of (een deel van) de onkosten voor vergoeding in aanmerking komt en koppelt dit aan je terug.

Waar moet je dan aan denken?

- Extra scholing/specialisatie van onze leden bij een (andere) IVN-afdeling, IVN Landelijk of een andere ideële natuur- of milieuorganisatie die ten goede komt aan onze afdeling (bijvoorbeeld binnen werkgroepen, tijdens het gidsen). Zowel cursusgelden als reiskosten kunnen voor vergoeding in aanmerking komen.
- Initiatieven om jeugd en jongeren meer bij onze afdeling te betrekken.
- Initiatieven rondom actuele thema's zoals klimaatadaptatie, energietransitie, het vergroenen van tuinen, enzovoort.

Wij laten ons graag verrassen!

Over de potjes

Dit zijn de reserves (of potjes, het is maar hoe je het noemt) zoals we die nu binnen de afdeling hebben.

Algemene reserve

Dit is onze goedgevulde 'algemene spaarpot'. Als we aan het einde van het jaar geld overhouden, dan wordt dit in deze reserve gestort. Andersom geldt dit ook: hebben we in een jaar meer uitgegeven dan ontvangen? Dan halen we dit hieruit. Uit deze spaarpot kunnen ook leuke initiatieven betaald worden.

Jubileumreserve

Ieder jaar storten wij €500,- in onze jubileumreserve. Zo hebben wij bij ieder jubileum €2500,- ter beschikking voor een leuke activiteit

Vervangingsreserve

Voor de vervanging van 'gebruiksvoorwerpen'. Uit deze reserve is afgelopen jaar de vlindertafel in de tuin betaald en is er een nieuwe beamer aangeschaft voor in het leslokaal.

Steenuilenfonds

De gemeente Rheden heeft 2 jaar lang een subsidie verstrekt, specifiek voor het behoud van de steenuilen. Dit geld mag alleen worden ingezet voor zaken rondom dit doel. Van deze subsidie zijn onder andere marterproof uilenkasten aangeschaft.

Heb je vragen over de reserves? Mail de penningmeester via penningmeester@ivnoostveluwezoom.nl

Maaïke van Roekel

Penningmeester afdeling.

Wil je een eigen excursie onder leiding van een natuurgids kijk dan op:
ivn.nl/afdeling/oost-veluwezoom/aan-te-vragen-wandelingenexcursies

